

KELENTEY BARNA

egyetemi docens
Debreceni Egyetem, Fogorvostudományi Kar
Konzerváló Fogászat nem önálló Tanszék
kelentey.barna@dental.unideb.hu

ADLER PÉTER DEBRECENI STOMATOLÓGUS PROFESSZOR UTOLSÓ RÁDIÓINTERJÚJA

Adler Péter professzor hagyatékában kaptunk egy magnókazettát, melyen egy vele készített rádióinterjú hallható. A riport a rádióban hangzott el 1983-ban. A felvételen részletesen beszámol életéről, munkásságáról, elért eredményeiről. Az elhangzott információk, adatok nagymértékben segítik és hozzájárulnak a korszak megértéséhez és a Stomatológiai Klinika működésének bemutatásához. Az interjú halálzási évében készült, tehát mintegy összegzi, lezárja az életpályáját. A riport kb. 20 perc hosszúságú, mely jelen cikkben teljes terjedelmében közlésre kerül.

Kulcsszavak: rádióinterjú, stomatológia, életpálya, Adler Péter

THE LAST RADIO INTERVIEW OF PÉTER ADLER, PROFESSOR OF STOMATOLOGY IN DEBRECEN. With the legacy of Professor Péter Adler, we received a tape recording. On this a radio interview with himself can be heard. The radio-report was broadcast in 1983. Here he gives a detailed account about his life, work, and achievements. The information and data presented significantly contribute to the understanding of the period and gives insight to the operation of the Stomatology Clinic. The interview was made in the year of his passing, so it is a sort of sum up and a closure to his career. The report is approx. 20 minutes long, which is published in its entirety in this article.

Keywords: radio-report, stomatology, career, Péter Adler

Adler Péter professzor munkássága és utolsó rádióinterjúja

Adler Péter a bécsi egyetemen tanult és kapott orvosi diplomát 1934-ben, majd fogtechnikusi ismereteket szerzett, azután fogszakorvosi tanfolyamot is végzett. A bécsi fogászati poliklinikán dolgozott 1936-tól 1938-ig. Politikai okokból (Anschluss) hazatért, és különböző kórházakban dolgozott (belgyógyászaton és sebészetben), majd Buda-

Beérkezett: 2022. 05. 15.
Közlésre elfogadva: 2022. 08. 15.
Copyright GERUNDIUM

pesten szakfordítóként tevékenykedett. 1943 őszétől munkaszolgálatos lett és 1945 elején szabadult fel Kassán.¹ Véletlen folytán került a debreceni egyetemre, a Stomatológiai Klinikára. 1946 júniusától megbízták a klinika vezetésével, melyet 1979-ig látott el. A vezetése alatt a klinika világviszonylatban is megbecsült és elismert tudományos központtá vált. A Magyar Fogorvosok Egyesületének elnöke volt, és négy évig a Fogorvosi Szemle főszerkesztőjeként tevékenykedett. Számos jeles külföldi társaságnak volt tagja. Több tankönyvet írt és szerkesztett. Főbb kutatási témái: fogászati érzéstelenítőszeres vizsgálata, egyes fogászati betegségek epidemiológiája, hazai karieszkutatás és -felmérések végzése, valamint a fogszuvasodás fluorral történő megelőzése. Számos elméleti intézettel alakított ki kollaborációs kutatómunkát. Tudományos munkássága elismeréseként Debrecenben tartotta meg az Európai Karieszkutató Társaság 1970-ben a kongresszusát.² Abban az évben töltötte be a 60. életévét, és ez is közrejátszott a konferencia debreceni megrendezésében. Ő fektette le az új Stomatológiai Klinika építészeti és szakmai követelményeit. Működésének egyik jelentős eseménye, hogy 1976-ban Debrecenben is megindult a fogorvosképzés.³ 1979-ben vonult nyugdíjba, de azután is tanácsadóként részt vett a klinika életében. 1983. augusztus 3-án hunyt el Debrecenben.

Adler Péter professzor hagyatékában szerepelt egy magnókazetta, melynek felirata szerint egy vele készült rádióriport hallható a szalagon. Az interjú 1983. május 9-én hangzott el a Magyar Rádió 3-as csatornáján (mostani Bartók Rádió) 20 óra 30 perckor. Hossza kb. 20 perc. A szerkesztője Krassó László, a riporter Cs. Horváth Péter volt. A dátum azért is fontos, mivel három hónappal később hunyt el, augusztus 3-án, azaz az utolsó vele készült dokumentumnak vélelmezhető.

A beszélgetésben Adler professzor kötetlen stílusban szól az életpályájáról, szakmai meglátásairól és sok érdekes eseményről, melyek bővítik a korszakról meglévő ismereteinket. A riport szövegén nem történt módosítás, javítás, hanem eredeti állapotban került leírásra. Ez viszont azzal jár, hogy néhol kissé nehezen érthető, néhol ismétlésekkel, nyelvhelyességi problémákkal találkozhatunk, azonban így eredeti és egy beszélgetés nyomtatott változatának tekinthető. Alábbiakban közlöm a riport teljes anyagát.

Két hazában – beszélgetés Adler Péter professzorral

Talán nem a legtalálóbb címe az, hogy két hazában, hiszen doktor Adler Péter professzor a debreceni fogászati klinika most már nyugalmazott vezetője végül is nem két hazában él, hanem itt, Magyarországon, de a címet magyarázzák a gyökerek.

¹ KELENTEY Barna, Adler Péter sztomatológus professzor elfelejtett háborús visszaemlékezése, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 9, 3–4. sz. (2021): 133–144.

² KELENTEY Barna, 50 éve jeles eseményt rendezett a debreceni Stomatológiai Klinika, *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 12, 1–2. sz. (2021): 221–228.

³ KELENTEY Barna, A Debreceni Stomatológiai Klinika története Adler Péter professzor vezetése alatt (1946–1979), *Gerundium – Egyetemtörténeti Közlemények* 9, 3. sz. (2018): 11–13.

Bocsánat, hogy szülővárosom eredeti dialektusában beszélek, de az „ö”-t megtartottam, mert, én Makói vagyok. Én 1928-ban érettségiztem, és tulajdonképp engem magyar egyetemre föl köllött volna venni, tudniillik 1927-ben én Dél-Magyarország gyorsíró-bajnokságát nyertem meg, és mint ilyen, minden egyéb körülménytől függetlenül bármely egyetem bármely fakultására felveendő voltam. Különböző körülmények hozták azonban magukkal, elsősorban apám akarata, hogy nemzetközileg elismert egyetemen szerezzek orvosi diplomát. Apám egyébként ügyvéd volt, és csak utólag nyugodott bele, hogy nem az ő foglalkozását választottam, hanem a nagyapámét. Már Bécsbe minden további nélkül felvettek minden külföldit az egyetemre, és ott szereztem orvosi okle-

velet 1934-ben. Családi kapcsolatok indokolták a további pályaválasztásomat, amely-lyel eleinte kevésbé értettem egyet, mert medikusként elkezdtem az egyetem Élettani Intézetében dolgozni, és tulajdonképp szerettem volna teoretikus maradni. Viszont anyai nagyanyám családjának különböző tagjai éltek Bécsben, köztük volt Károlyi Mór igen neves fogorvos, és a családi rendelő folytatásában hiátusz lett volna, amire elvben én lettem volna kiszemelve. Bécsben akkor már szabályos fogorvosképzés folyt az általános orvosi diplomával rendelkezők számára egy kétéves tanfolyam keretében. Ezt a tanfolyamot is elvégeztem, és én voltam tulajdonképp, aki a második számú fogszak-orvosi diplomát kapta egész Ausztriában. Bécs az egykori Osztrák–Magyar Monarchia utódállamai számára tulajdonképp az orvosi Mekka volt. Tehát oda folyamatosan jöttek szakorvosképzésre, és ez a fogszabályozási osztály, elsősorban vezetőjének, Bíró Andrásnak, aki 919-es magyar emigráns volt, a jóvoltából, akinél jobb gyakorló orthodontust tulajdonképp életemben sem láttam. Igen jó hírnévnek örvendett. Ennek meglehetősen abrupt módon vetett véget az úgynevezett Anschluss, azaz amikor Hitler megszállta Ausztriát. Bíró Andrást rövid tíz nap alatt kiebudalták, minthogy osztrák állampolgár volt, és zsidó. A kiszemelt utód viszont, aki addig is ottani tanársegéd tár-sunk volt és furcsa módon igen kitűnő összeköttetései voltak a nemzetiszocialista párttal, egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy kérem szépen, az Adler ugyan zsidó vallású, de nem osztrák állampolgár, illetve nem lehetett azáltal német állampolgár, tehát a német állam törvényei reá nem vonatkoznak. Tehát az Adler nyugodtan vezetheti az osztályt, én meg betanulok mellette, mert tőle én csak tanulhatok. Jóval idősebb volt nálam, egyébként kölcsönösen megszerettük egymást és meg is becsültük egymást. Ez egészen addig ment, míg 938 őszén az az általános rendelkezés életbe nem lépett, hogy aki nem árja, árja beteget nem is kezelhet. Ez egyben az én bécsi poliklinikai tevékenységemnek a végét jelentette, nem maradt más választásom, mint 939 késő tavaszán végül is haza-jöttem Magyarországra, ahol egy darabig a szülői házban éltem Makón. A makói kór-

házban próbáltam, hogy mondjam, megtúrt kiségitő orvosként, nem tudok jobb címet rá, közreműködni. Sikerült 940 tavaszán, tehát gyakorlatilag egyévi tengés-lengés után bekerülnöm a szentesi megyei kórház sebészeti osztályára, amelynek a vezetője Bugyi István, akkor még csak kórházi főorvos, később egyetemi magántanár, címzetes rendkívüli professzor, Kossuth-díjas munka érdemrend arany fokozatával kétszer kitüntetett orvos és egy emberséges kiváló ember vezetése mellett két évet tölthettem ott, és nagyon sokat tanultam tőle. Nemcsak szakmát, hanem hogy mondjam, vezetéstechnikát.

Ez után a kitérő után mennyi idő után tudott visszakerülni végül is a fogászathoz, a szakmához?

Kérem szépen, körülbelül kétévi tevékenység után Bugyi kénytelen volt elengedni. Akkor én elköltöztem Pestre, és körülbelül majdnem egy esztendeig abból éltem, hogy jól tudok németül. Véletlen folytán ismertem a Budapesti Fogászati Klinika akkori igazgatóját, Máthé Dénes professzort, aki hogy úgy mondjam, védőszárnyai alá vett, és gondoskodott arról, hogy ezeket a közleményeket magyarról németre csengő aranykért, hát azok már eléggé kevésbé csengtek és eléggé kevésbé voltak aranyak, tudjam folyamatosan végezni, amely megélhetésemet biztosította. Viszont 943 tavaszán nem tudtam tovább elkerülni, hogy munkaszolgálatra behívjanak. 42 őszén még valahogy sikerült kimaradnom belőle, 43 tavaszán már nem. Kassán értem meg a felszabadulást. El kellett mennünk Záhonyba, illetve Csapra, úgy van, oda vittek bennünket, mert a vonat odáig járt. Csapon sikerült fölkászálódjunk egy Debrecenbe induló vonatra, ahol véletlenül belebotlottunk a Szalay Sándor professzorba, és beszélgetésbe keveredtünk, miután arról volt szó, hogy én fogorvos vagyok Bécsben, poliklinikai tanársegéd, nincs e kedvem a debreceni Stomatológiai Klinikára jönni, ügyis keresnek a klinika részére embert. Nem volna-e kedvem Debrecenben maradni, és kiküldött másnap délelőtt Sántha Kálmán professzorhoz, én tulajdonképp újra szeretnék klinikus lenni, mert hát én klinikus voltam, és ennyi és ennyi közleményem jelent meg. Hát tudom-e ezt én valamiképpen igazolni. Mondom, hogy kérem, amennyiben a fogászati klinika könyvtárába beenged, és ott véletlenül a svájci fogorvosi folyóirat megvan, hát erre Sántha átszólt, hogy a klinika könyvtárába engedjenek be. Adtak három lap papírt, hogy azt a 40 valahány közleményt le tudjam másolni, át tudtam vinni Sántha Kálmánhoz. Aki ezekre azt mondta: nézze, kolléga, én nem dönthetek egyedül, most mi a szándéka? Mondom, én haza akarok menni Makóra megnézni, hogy gondolom, hogy csak anyám élt már, anyámat nem fogom megtalálni. Gondolom, a lakásunkat kifosztva fogom megtalálni, de lehet, hogy ezt vagy azt találok, tehát én okosabbat nem tudok, mint hogy hazamegyek Makóra, és ott széjjelnézek. Hátha megvan az orvosi diplomám, így vagy úgy, szóval valami. Jaj, kolléga uram, hol tudom kolléga urat értesíteni? Kérem, dr. Diósszilágyi Sámuel kórházi főorvos címén, aki családunknak régi kedves barátja volt, egyébként Erdei Ferencnek volt az apósa. Fölfedeztem, hogy hova hányták a zsidó házakból gyűjtött iratokat, és ezek között megtaláltam a tudományos közleményeim különlenyomatainak szinte teljes sorozatát, egy híján mindet, az orvosi diplomámat nem találtam meg, de hát volt egy hiteles másolatom, az tökéletesen elég volt. Néhány nap

múlva Sántha Kálmántól jött egy távirat, hogy jöjjenek. Különböző utakon visszajöttem Debrecenbe, és 1945. március 16-án álltam szolgálatba a debreceni klinikán mint bejáró externista orvos. Május elsejével neveztek ki normális tanársegéddé, még nekem nem volt nosztrifikálva a diplomám, és még teljes rendezetlen állapot volt, én sürgettem. Még Debrecenben volt az ideiglenes nemzeti kormány és Sántha Kálmán megállapodott gróf Teleki volt kultuszminiszterrel arról, hogy különbözeti szigorlatot fogok tenni, és annak nyomán Debrecen érvényesíteni, nosztrifikálja a diplomámat, úgyhogy Debrecen szabályosan fölavatott 1945 kora nyarán, újra orvossá avatott.

Innentől kezdve Debrecenben Professor Úr hány esztendeig volt még aktív?

1945. június 30-án léptem le az intézet vezetéséből, és 1946. január elsejével mentem nyugdíjba. Na, itt akkor jött az a kérdés, hogy egyetemi magántanári képesítést hogyan kaphatok. Ez elhúzódott gyakorlatilag egy évig. 1946 kora nyarán magántanárrá avattak, és 1946-ban megbíztak az intézet ideiglenes vezetésével. Aztán valamikor 1948-ban létezett olyan állás, hogy ami most egyetemi docens, akkor úgy hívták, hogy intézeti tanár vagy klinikai főorvos, aszerint, hogy elméleti intézetben volt vagy klinikán, és így voltam, ám nem teljesen buktatók nélkül. A múltban ugye a keleti származásom volt, úgy mondjam, az érvényesülésem akadálya. Volt olyan időszak, hogy úgy vélték, hogy nyugati szakképzettségem és főképp onnan magammal hozott nyugati szellemem akadálya annak, hogy az legyenek. Ki volt írva az egyetemi professzori állásra a pályázat, volt más pályázó is. Szóval olyan, akit a kar fölkerült, hogy pályázzon, rendes ember nem pályázott, nem volt hajlandó pályázatot benyújtani, kérem, itt az Adler, vele szemben nem vagyok hajlandó. A minisztérium abban a kényszerhelyzetben volt, hogy pártvétó miatt nem nevezhetett ki, és 1953-ban valamiért egyszer föl voltunk rendelve a vidéki klinikák vezetői és a budapesti klinika vezetője a minisztériumba, ahol a Zsoldos miniszter fogadott bennünket, és tárgyalását befejezve odafordul hozzám, hogy kolléga úr, kérem szépen, fáradjon át hozzám, mert Önnel még személyes beszélgetésem volna. Nem szeretném, hogy az újságból holnapután tudja meg, ki van nevezve egyetemi nyilvános rendes tanárrá, legyen szíves tudomásul venni. Jobb szeretem, hogy én mondom meg. Így tudtam meg, hogy kineveztek egyetemi tanárrá, körülbelül ugyanebben az időben kértek föl, hogy vállaljam el a megye stomatológus főorvosi tevékenységét is. Ezt is elláttam tulajdonképp 1946. január elsejéig. Próbálkoztunk különböző dolgokkal, tudniillik a probléma az volt, hogy Magyarországon csak az általános orvosi képesítéssel rendelkező szerezhetett fogszakorvosi képesítést. A világ többi részén, elsősorban az Egyesült Államokban kezdődően külön Dental School fogorvosi iskolák voltak, ahol fogorvosdoktorokat képeztek. Én a hatvanas évek derekán az Amerikai Fogorvos Szövetség meghívására azon célból, hogy az amerikai fogorvosképzést tanulmányozzam, három hetet jártam végig különböző amerikai Dental Schoolokat, arra kaptam amerikai ösztöndíjat, hogy ezt én nézzem meg, személyemnek szólt. Az Indiana University adta. Hogy miért választottak ki engem, azt még utólag sem tudtam meg. Mondjuk, én tartottam a kapcsolatokat akkor is, amikor azt korunkban bummedlivel jutalmazták, én akkor is változatlanul tartottam egyértelműen szakmai kapcsolataimat

az amerikaiakkal. Közöltem amerikai szaklapokban, amikor azt itthon rossz néven vették. Szóval lehet, hogy ez számított. Na, elég az hozzá, hogy ott megmutatták, hogy hogy megy az oktatási rendszerük, és a következő derült ki, hogy az évfolyamok létszáma 30-tól 50-ig terjed. Egyetlenegy egyetemen volt, ahol hatvanas évfolyam volt, és hát a vendéglátó gazdával, aki akkor az American Dental Association elnöke volt, az Indiana Universityn a Fogorvosi Intézet dékánja. A dékán ott más, mint nálunk, az ott tulajdonképpen menedzser-igazgató. Meg tudtam kérdezni, hogy maguknak 50 hallgatójuk van, elég-e ez Indiana államnak? Hát mondta, hogy nem, de nekem az a dolgom, hogy jól képzett fogorvosokat adjak Indiana államnak. Több hallgatóval azt én nem tudom. Indiana államnak egy lehetősége van, épít egy második Dental Schoolt, és akkor nekem egy kötelességem van, kitűnő oktatókkal lássam el ezt az új Schoolt, az meg még ötvenet ki fog képezni.

Létezik-e Debrecenben egyfajta Adler-iskola, fogorvosi Adler-iskola?

Kérem szépen, én azt hiszem, hogy igen. Miután kormányzatunk azt közölte velem, hogy arra ne számíts, hogy Debrecenben fogorvosi oktatást fogunk létesíteni. Tehát én arra képeztem ki a munkatársaimat, hogy a fogászat, tehát fogászat-stomatológia egészében helyt tudjanak állni, és célul tűztem ki, hogy minél több helyre megyei szakfőorvosként, tehát egy megye fogorvosi egészségügyének irányítója és vezetőjeként szakmailag jól képzett személy kerüljön. Ennek az iskolának tulajdonképp, ha szabad mondanom, egyetlenegy ismérve volt, az, hogy teljes fogorvosi ellátást próbáljon az adott körülmények között nyújtani, tehát meg tudja oldani a fogorvosi sebészet, a szájsebészet mindennapos problémáit, a fogpótlás, a fogellátás problémáit, és valamelyes mértékben értsen, amelyik a fogászaton belül külön szakma, a fogszabályozáshoz. Egyik országos ellenőrzés során a Pestről leendő ellenőrző főorvos igen kitűnő szakember volt. És azt mondta, Te Péter, hát te tulajdonképp háztáji gazdaságban termelsz fogorvost. Te, csakugyan, de hidd el, hogy kell, mert másképp nem kapok a Pesten végzettek közül, nekem Szabolcs Szatmárba elvétele jön le egy-egy, aki onnan került föl, de ha lehet, az se jön vissza, Hajdú-Biharba szintén elvétele kaptunk a Budapesten végzőkből fogorvost. Én többé kevésbé, amennyire egy intézetvezetőnek lehetősége volt hozzá, igyekeztem a munkatársaimra enyhe nyomást gyakorolni annak érdekében, hogy az egyetemen vagytok, tehát Ti elköteleztétek magatokat amellet, hogy nemcsak gyógyítotok, hanem kutattok és tudományt is műveltek, és nemcsak oktattok.

Hogy ha már itt a tudományos munkálkodásnál járunk, össze lehetne azt számolni, hogy Professzor Úr milyen tudományos munkákat tett le úgy az egyetemes fogorvostudomány asztalára itt könyvekben, szakcikkekben, publikációkban?

Kérem szépen, a 70. születésnapomra összeállítottuk az egész klinika szellemi produktumát. Mint kiderült, 500 körüli könyv, könyvrészlet, közlemény jelent meg részben tőlem, részben tőlem és munkatársaimtól közösen, részben munkatársaimtól. Anélkül, hogy önmagamot dicsérni akarnám, úgy mondhatnám, hogy hasonló produktumot egyetlen intézetünk sem tudott felmutatni. Két tankönyvem jelent meg, az egyiknek egyedüli szerzője voltam, az két kiadást ért meg, a másiknak előbb egy

budapesti társszerzője volt, majd még egy budapesti társszerző kapcsolódott bele, az előző az általános orvosok képzését szolgálta, ez a második a fogorvosok képzését szolgálta, és az a hatodik kiadásban van jelenleg forgalomban, a múlt évben jelent meg a 6. kiadás. Tehát már javában nyugdíjasként írhattam. Két monográfiám jelent meg, az egyiket én írtam egyedül, a másikat Úri József kollégával közösen német nyelven. Sőt az a megtiszteltetés ért, hogy az Egészségügyi Világszervezet a fogszuvasodás fluorvédelmével kapcsolatban írt monográfiájának a klinikai fejezetét én írhattam, amit én nagyon nagy megtiszteltetésnek éreztem. Ez angolul, franciául és spanyol jelent meg. A Debreceni Fogászati Klinika a német nyelvterületen is mint tudományos központ ismert, de Angliában, Amerikában, Skandináviában, tehát ahol elsősorban angolul írnak és angolul olvasnak, szintén.

Három és fél esztendeje, hogy nyugdíjba ment, de hát ahogyan egészsége engedi, úgy azért csak be-bejár még most is a klinikára. Megmaradt az Adleri-szellem a fogászati klinikán?

Kérem szépen, a fogászati klinika érdemben változott. Tudniillik a klinika profíljája, amelyik addig elsősorban betegellátó és tudományos tevékenység állt az előtérben. Ma a betegellátás megszorítottabb keretek között megy, elsősorban azon célból, hogy a hallgatóknak legyen kellő mennyiségű és minőségű beteg, akit ők tudnak kezelni. Természetesen a tansegéd személyzet felügyelete mellett és a tansegéd személyzet felelőssége mellett. Ennélfogva, ha szabad úgy mondanom, a tudományos termés, ami végeredményben szakfolyóiratokban megjelent közlemények formájában manifesztálódik, az igen-igen lényegesen csökkent, most kezdenek talán egy kicsit az átállás nehézségeiből felocsúdni. Két egyforma ember nincs, a Szentpéteri professzor sokkal nagyobb odaadással és szeretettel végzi ezt az alapszintű oktatást, mint én végezném.

A dolgozószoba íróasztalán van egy írógép.

Nem, ott három írógép van, kérem szépen, meg kell mondanom. Egyet még az elhagyott javak kormánybiztosságától kaptam, az volt az első háború utáni írógépem, amelyet sikerült szereznem. Azután van egy német írógépem, és a közvetlenül nyugdíjazásom előtt, hogy nyaralásomra is tudjak magammal vinni könnyen írógépet, vetünk egy kis japán írógépet, azt látta az íróasztalomon, azon írtam.

És valami újabb munka készül most ezen?

Tulajdonképp egy témakörrel foglalkozom, találtam egy kitűnő matematikus munkatársat, Szabó Zoltán docens a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A közelmúltban, hogy mennyire sikerült, nem tudom, mi úgy véljük, hogy sikerült leírást találnunk az egész fogazat caries esendőségének mérésére, amelyik a fiatalkorban történt mérések alapján jóslást tesz lehetővé arra, hogy idősebb korban milyen mértékben lesznek rosszak a fogai. Tudniillik a rossz fogat csak javítani lehet, az magától nem javul meg. Szakismereteim szerint tulajdonképp az első sikeres próbálkozás lenne arra, hogy a fiatalkori cariesből érdemi következtetést tudjunk levonni az idősebb korban szaporodó cariesről, ami az egészségügyi ellátás szervezéséhez nyújthat bizonyos segítséget.

Professzor Úr, annak a munkának, hogy ezzel nemcsak a hazai, hanem az egyetemes fogorvostudományt vitte előbbre Ön és ez a tansegédi stáb, akiket Ön kinevelt. Ennek hogy is mondjam, talán nem is szép a kérdés, talán nem is illő a kérdés, milyen elismeréseit kapta meg a pályafutása során?

Kérem szépen, elismerésekben részem volt. Az International Association For Dental Research, tehát az első fogorvosi kutatás céljára létesült társulat közölte velem, hogy felvett tagként. Általában véve azt kérvényezni szokták két ajánlóval. Énvelem viszont közölték, hogy én fel vagyok véve tagként. Az Egészségügyi Világszervezet fölkért, hogy a fogorvosi tanácsadó testületének legyek tagja, mikor megalapították az Európai Caries Kutató Munkaközösséget, amelyik 1970-ben itt tartotta Debrecenben kongresszusát, első ízben népi demokratikus országban. Tehát ezzel, mondjuk, jeget törtünk. Az is, mikor megalakult, fölkért, hogy tagjai közé felvegyen. Az NDK Fogorvostudományi Társasága tiszteleti tagjává választott, a Nyugat-Németországban működő Deutsche Gesellschaft für Zahn-Mund-und Kieferheilkunde levelező tagjává választott. Az Osztrák Fogorvos Egyesület ugyancsak tiszteleti tagjául választott. Itthon megszereztem, megkaptam, bocsánat, amikor az új tudományos fokozatokat adták, az orvostudományok kandidátusa fokozatot, és az orvostudományok doktora fokozatot sikerült 957 kora nyarán megszereznem.

Kormányzati, állami elismerések?

Magyar állami kitüntetést nem kaptam, viszont a Budapesti Fogorvostudományi Kar létesített annak idején a magyar stomatológia megalkotójának, Árkövy József professzornak emlékére egy Árkövy-emlékérmet. Eleve az első kiírás szerint csak a Budapesten fogorvosi oktatásban részt vevők kaphattak, mikor ennek a statútumait úgy megváltoztatták, hogy Magyarországon a fogorvosi oktatásban kimagasló teljesítők kaphatnak, én voltam az első nem budapesti, akit ezzel kitüntettek, körülbelül ezzel be is fejeződtek a kitüntetésem.

Professzor Úrral idestova huszonöt esztendeje, hogy először találkoztam, akkor még egészen kisgyermek, és mint Professzor Úr egyik páciense. Az a fajta beteghez való viszony, amit én tapasztaltam, és az ebből fakadó szeretet, amit viszont a páciensei érezték Professzor Úr iránt, azt hiszem, hogy ennél fontosabb és ennél nagyobb dolog talán nincs is.

Azt a legjobbat igyekszem nyújtani nekik, amit tudok, azt a legjobbat igyekszem nyújtani munkatársaim által, amit tudnak. A klinikán úgy érzem, hogy időnként igen jó közösségi szellem volt. Egykori tanítványaim túlnyomó többségével a kapcsolatomban, ne tessék szerénytelennek érezni, ha azt mondom atyai, baráti. Most, hogy az infarktusról hallottak, Amerikába férjhez ment volt munkatársam jelentkezett, a Német Szövetségi Köztársaságban élő munkatársam jelentkezett telefonon, hogy most hallottam, hogy infarktusa volt, hogy az itthoni volt munkatársaim közül jó néhány eljött Pestről, innen-onnan azért, hogy meglátogasson, hogy hogy vagyok. Nagyon nagy örömet okozott nekem, mert úgy éreztem, hogy azt a szeretetet, amit én adtam nekik, azt a szeretetet szeretettel viszonozzák és ragaszkodnak hozzám, én is hozzájuk.